

СТАНОВИЩЕ

на доц. дн Петя Стоянова Пачкова, ЮЗУ „Н. Рилски“

за дисертация на тема:

„Социални измерения на политическия риск в условията на глобализация“

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”,
Професионално направление 3.3. Политически науки

на

Радка Николова Коджабашева

Представената за публична защита дисертация на Радка Николова Коджабашева на тема „Социални измерения на политическия риск в условията на глобализация“ отговаря на всички формални изисквания към подобен род изследователски трудове – достатъчен като количество текст, пълноценен автореферат, формулирани приноси моменти. Налице са и публикации по темата на докторантурата. И от съдържателна гледна точка дисертацията е завършено и логично изградено изследване, което и в този аспект отговаря на критериите, поставени пред една докторска теза.

Основания за подобно заключение откривам в следните характеристики на дисертационния труд:

Структура и обем. Дисертационният труд е с общ обем 217 страници, от които: основен текст 210 страници; използвана литература – 7 страници (общият брой на заглавията не може да бъде посочен, защото не са номерирани). Структурата на дисертационното изследване е логически обоснована.

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Дисертантката е насочила изследователските си амбиции към проблеми, които се отличават, както със своята научна значимост, така и с безспорната си актуалност. Динамиката в обществения живот нараства. Умножават се факторите, които се комбинират по най-различни начини и влияят върху взаимоотношението между политическия живот и останалите обществени сфери. Това води до необходимост от теоретично разработване на проблема за политическия риск, както и от методи за прогнозирането му.

Изводите в дисертационния труд потвърждават формулираните хипотези.

Основни елементи на изследването. Избраната от дисертантката структура на дисертацията дава възможност за анализиране на изследваните проблеми. Всички глави имат ясно определен обект на изследване.

В първа глава се анализира понятийният апарат. Предлагат се различни теоретични постановки за същността на риска, същността на политическия риск, видовете политически рискове, видовете системи, ценностите, глобализацията. Формулирани са три вида политически рискове: геополитически риск, риск от вътрешни размирици и риск от нови технологии. Заслужава внимание тази част от

първа глава, в която са описани методите за анализ и прогнозиране на политическия и социалния риск.

Втора глава се занимава с концепцията за социалните измерения на политическия риск. Разгледани са четири вида социални измерения на политическия риск. Разработен е експериментален индекс.

В **трета глава** целта е да се провери резултата на научното изследване, представен във втора глава. Чрез анализ на политическите рискове за периода 2015 – 2020 г. се разкриват проявления на социалните измерения на политическия риск. Търсен е ефектът от това върху обществената система. Направен е опит да се установи примерния резултат на индекса на социалните измерения на политическия риск в условията на глобална пандемия.

Степен на познаване на състоянието на проблема. Докторантката има добра представа от литературата по въпроса за политическия риск. Запозната е с основни теории за същността на явлението. Основният проблем в това отношение е липсата на достатъчно ясно отношение към твърденията на авторите, не се открояват достатъчно ясно авторовите тези. Сякаш докторантката приема за истинни всички техни тези, а те твърде често не са в синхрон помежду си, дори си противоречат.

Коректност при цитиране на автори. Ако се съди по списъка с посочени източници, би могло да се каже, че дисертационното изследване се опира на достатъчно представителен брой автори, чиито изследвания са едновременно съотнесими с темата и актуални.

Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи. От методологическа гледна точка се прави опит да се използват съвременни методи на анализ на проблема. Идеята да се математизира, формализира изследването на политическия риск и неговите социални последици е актуална и евристична. Но липсват някои важни традиционни и доказани методологически основи за анализ.

Оценка на научните и научно-приложни приноси

Като основни приносни постижения на дисертационното изследване бих посочила следните:

1. Прави се опит да се докаже взаимната връзка между нарастването на динамиката в обществения живот по време на глобализацията и увеличаването на комплекса от фактори, които влияят върху появата и честотата на политическия риск. Тук може да се включи например това, което тя е извела като свой принос – „въвеждане на нов вид политически риск – технологичен, като риск за самата политическа подсистема, а следователно и за обществената система“. Правилен е акцентът върху комплексността на факторите, които предопределят политическия риск.

2. Правилно се обосновава необходимостта от изследването на политическия риск и неговите многостранни последици. Тук може да се включи например това, което тя е извела като свои приноси: «Предложение за дефиниция на политическия риск, която го характеризира като системен и въвежда допълнителни измерения; допълване на теорията за политическия риск с въвеждане на социални измерения на политическия риск; дефиниране и класификация на видовете социални измерения на политическия риск».

3. Правилно се защитава идеята за възможността от формализиране на политическия риск с цел неговото измерване и евентуални действия за предотвратяването му. Тук могат да се включат последните 4 приноса, които докторантката е извела. За съжаление някои методологически дефекти в работата на докторантката ѝ пречат да изведе по по-ясен и чист начин елементите при формализацията.

Оценка на автореферата

Авторефератът сравнително добре разкрива съдържанието на дисертационния труд.

Публикации по темата на дисертацията.

Дисертационният труд е представен на публиката под формата на 2 научни публикации.

Критични бележки, препоръки и въпроси

Спрямо настоящия дисертационен труд могат да се отправят редица критични бележки. Те могат да бъдат определени като: **съдържателни; методологически и технически.**

Съдържателни. В дисертационния текст могат да се открият редица теоретични слабости, неточности, възможности за усъвършенстване на текста.

Дисертантката е запозната с основни теории по въпроса за политическия риск. Запозната е с теоретичните определения на политическия риск. Проблемът е в съпоставянето на теориите и извеждането на собствени изводи. Не става напълно ясно кои от изводите на тези автори дисертантката приема за научна истина и кои не. Налице е голяма степен на описателност на елементите на различните теории и недостатъчна степен на аналитичност.

Не е ясен критерият за подбор на подсистемите на обществената система. «Елементите на обществената система са ограничени *до четири подсистеми* – социална, икономическа, финансова и политическа. Накрая ще се въведе и технологична подсистема». Възникват въпросите: Защо финансовата е извън икономическата? Защо се започва с политическата, след като тя не е най-важната подсистема? Каква е разликата между обществена и социална система? Социалната подсистема, както е определена, може да се разбере като обществена. В науката те обикновено се използват като синоними. С изключение на случаите, когато става дума за социална политика. Но в последния случай не се говори за система, а за политика /социална/. Освен това е неясно как социалната подсистема едновременно е и ядро на обществената система, и равнопоставена на другите подсистеми.

Методологически.

Правилно се твърди, че политическият риск има системен характер, вплетен е в цялата обществена система – зависи от всички нейни елементи и на свой ред им влияе. Но недостатъчно се разкрива ролята на икономическите тенденции като фактор за достигане на рискови ситуации. Преувеличава се ролята на политиката, на закона. Освен това е неясно определението на закона като „изкуствен конструкт“.

В унисон с някои масово налагани идеологемии по време на прехода докторантката поставя политиката пред икономиката. Политическите решения се

натоварват с неоправдано голяма важност в сравнение с икономическите промени и процеси.

Методологическата подготовка на докторантката я води до противоречия и неясноти. По логиката на съвременните доминиращи идеологеми докторантката се съобразява с прикриването на същността на държавата като класова. И естествено в един момент се стига до «откритието», че: «реално обществената информационна инфраструктура и данни не са в ръцете на държавата, нито е обществена, тя е частна. *Тоест технологичният политически риск е еквивалентен на експроприация на държавата*».

В текста се наблюдава и модерната идеализация на демократичния политически режим. И поради нейното наличие докторантката периодично стига до притеснения за феномени, които ѝ се виждат несвързани с демокрацията, а те са принципно свързани или поне възможни при този политически режим.

Тези методологически особености водят докторантката до изводи и притеснения, до които при по-добро познаване на същността на обществото не би достигнала. В класовото общество винаги има опасна конкуренция между интересите на управляващата класа и икономическия елит, от една страна, и политическия елит, от друга. Защото политическият елит, освен да защитава интересите на икономическия, трябва да се грижи и за интересите на останалата част от обществото и по тази логика да управлява държавата.

Силно е подценена категорията „интерес“ и е надценена категорията „ценност“. Поставят се в центъра на общественото развитие ценностите, а не интересите - «ценностите са основният въпрос на човешкото съществуване».

«Рискът е функция на взаимодействия и влияния, следователно изисква повече от един елемент, тоест - система. Но освен нея, фактор за разбирането му са и мотивите за всяко действие. А техен първоизточник са ценностите». „Политическите решения, са мотивирани с политически, икономически, социални и други ценности“. „Ценностите са основният въпрос на човешкото съществуване“. Явно трябва да разбираме, че не интересите стоят като най-важни мотиви в поведението на всички видове субекти, а ценностите?

В унисон с това идеализиращо ценностите мислене, се твърди, че «законите би следвало да целепологат към обществено благо и справедливост». Не се взема предвид факта, че законите всъщност са резултат от борбата на интереси на всякакви субекти и в крайна сметка отразяват тези на най-силните субекти. Няма за своя цел някакво абстрактно обществено благо или справедливост сама по себе си. Още по-малко цел сама за себе си е постигането на «свободата».

В тази връзка едва ли може да се приеме безкритично твърдението, че „културната подсистема на обществото, носител на цивилизационния модел, е над всички останали подсистеми и обобщава ценностния модел на реалността».

Технически. Форматирането и техническото оформяне на текста, особено на автореферата, води до известни затруднения при възприемането им. Липсва достатъчна разделеност на абзаците, така че да се различават новите смислови акценти. Налице са излишни редове и непрецизно изписване на части от текста.

Част от съкращенията, които е ползвала дисертантката, не са толкова често срещани и затрудняват възприемането на текста, въпреки че в началото са изброени.

Независимо от формулираните недостатъци в дисертацията, представената докторска теза е един завършен и цялостен научен труд, плод на самостоятелна работа. Авторката е изпълнила своята изследователска цел, демонстрирала е познаване на изследователското поле. Всичко това ми дава достатъчно основания, за да изразя своята подкрепа за присъждането на образователната и научна степен „Доктор“ по Политология на Радка Коджабашева.

София, 12 март 2021 г.

Подпис:
/Доц. дн Петя Пачкова/